

Ohjelma pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi 2027 mennessä

Hankesuunnitelma

Helsingin kaupunki

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala

Kaupunkiympäristön toimiala

28.11.2024

Sisällysluettelo

1 Hankkeen tarve.....	3
2 Kohderyhmät.....	4
3 Hankkeen tavoitteet.....	4
4 Toteutus.....	6
4.1 Aikataulu.....	6
4.2 Toimenpiteet.....	6
5 Tuotokset, tulokset ja vaikutukset.....	10
6 Hankkeen hallinnointi.....	11
6.1 Toimijat ja organisointi.....	11
6.2 Resurssit.....	11
6.3 Viestintä.....	12
6.4 Seuranta ja arviointi.....	12
6.5 Riskit ja niihin varautuminen.....	12
Lähteet.....	13

1 Hankkeen tarve

Suomessa oli vuonna 2023 pitkäaikaisasunnottomina 1018 henkilöä, joista 332 oli helsinkiläisiä. Pitkäaikaisasunnottomuus ja siihen liittyvät ilmiöt koskettavat Suomessa erityisesti Helsinkiä. Kolmannes pitkäaikaisasunnottomista on edelleen Helsingissä, Helsinki vetää jatkuvasti puoleensa asunnottomia myös muualta Suomesta, maahan muuttaneiden asunnottomien määrä on korostunut ja vakavasti päihde- ja mielenterveysongelmaiset ihmiset ovat osa joidenkin kaupunginosien katuelämää.

Helsinki on sitoutunut poistamaan asunnottomuuden. Helsingin kaupunkistrategiassa 2021–2025 asetettiin tavoitteeksi asunnottomuuden poistaminen vuoden 2025 loppuun mennessä. Helsingin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, kaupunkiympäristön toimiala ja kaupunginkanslia ovat laatineet yhdessä kaupunkistrategian mukaisen asunnottomuuden poistamiseen tähtäävän toimenpideohjelman vuosille 2023–2025. (Ks. Helsingin kaupunkistrategia 2021–2025 ja Toimenpideohjelma asunnottomuuden poistamiseksi 2023–2025)

Kaupunkistrategian mukaisen ohjelman tavoitteena on kehittää asunnottomuustyön toimintatapoja olemassa olevia sosiaali- ja terveyspalvelujen resursseja ja kaupungin käytettävissä olevaa vuokra-asuntokantaa hyödyntäen. Meneillään oleva toimenpideohjelma on jatkumoa aiemmalle asunnottomuuden vähentämiseen tähdänneelle toimenpideohjelmalle 2020–2022.

Toimenpideohjelmien ansiosta Helsinki on onnistunut vuosien 2020–2023 välillä puolittamaan sekä asunnottomien kokonaismäärän että pitkäaikaisasunnottomien määrän. Pitkäaikaisasunnottomien määrän osalta laskeva trendi on kuitenkin pysähtynyt vuoden 2024 aikana. Pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisessa edistymisen jatkuminen vaatii nyt uusien toimenpiteiden kokeilemistä ja lisäresursointia. Pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisohjelman valtionavustushaku antaa hyvät edellytykset tarvittavien uusien keinojen käyttöönottoon. Hankkeen mahdollistamana Helsinki pääsee etenemään suvantovaiheesta.

Laaja kansainvälinen tutkimusnäyttö osoittaa, että pitkäaikaisasunnottomille kohdennetulla Asunto ensin – mallilla ei ole asumisen turvaamisen lisäksi pystytty juurikaan vähentämään asukkaiden sosiaalista huono-osaisuutta tai edistämään heidän terveyttensä ja toimintakykyään. (Ks. esim. Aubry 2020 ja Roggenbuck 2022) Myös Helsingin oma seuranta-aineisto tukee näitä tutkimustuloksia.

Helsinki on jo saavuttanut omissa hankkeissaan osan valtion hankeohjelmassa asetetuista tavoitteista, minkä vuoksi Helsinki haluaa asettaa omalle hankeosuudelleen niin Suomen kuin maailmanlaajuisella tasolla uudet kunnianhimoiset tavoitteet: pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisen lisäksi pitkäaikaisasunnottomuutta aiheuttavien riskien torjumisen ja Asunto ensin –yksiköissä asuvien pitkäaikaisasunnottomuutta kokeneiden ihmisten sosiaalisen ja terveydellisen tilanteen sekä yhteiskunnallisen aseman ja osallisuuden paranemisen. Tämä toteutetaan hallinnolliset organisaatorajat ylittävällä aiempaa vahvemalla ja koordinoitummalla yhteistyöllä, verkostoitumisella ja asiakastyön osaamisen tarkalla kohdentamisella.

2 Kohderyhmät

Hanke vastaa Asunto ensin Suomen mallin tavoitteisiin: pitkäaikaisasunnottomuuden ennaltaehkäisyyn, Asunto ensin -työn vaikuttavuuden lisäämiseen ja asuntokannan tehokkaaseen hyödyntämiseen. Tämä toteutetaan eri toimijoiden systeemisen yhteistyön vahvoilla rakenteilla ja verkostoilla, tutkimustietoon perustuvan osaamisen lisäämisellä, ongelmiltaan haastavimmalle pitkäaikaisasunnottomien ryhmälle kohdennetulla erityisosaamisella ja sen kautta yleisen palvelujärjestelmän vaikuttavammalla hyödyntämisellä. (Ks. esim. Kaakinen 2023 ja Asunto ensin 2.0. 2020)

Pitkäaikaisasunnottomuuden ennaltaehkäisyn kohderyhmänä ovat asunnottomuuden uhatta olevat ihmiset, joilla on taustallaan pitkäaikaisasunnottomuuden riskitekijöitä, kuten taloudellinen huono-osaisuus, kielitaidon puutteet ja yhteiskunnan toiminnan heikko tunteminen, mielenterveys- ja päihdeongelmat, aiemmin koetut hädät ja työttömyys. Aikuissosiaalityössä on tunnistettu, että tavallisesti haasteet asumisessa tai pysyvän asunnon säilyttämisessä liittyvät useampiin eri riskitekijöihin, ja pitkäaikaisasunnottomuusriskissä olevat henkilöt tarvitsevat yleensä paljon palveluita ja monialaista tukea haasteidensa kanssa.

Asunto ensin -työn kohderyhmänä ovat pitkäaikaisasunnottomat ihmiset, jotka majoittuvat ulkona, tuttavilla, hätämajoituksessa ja tilapäisessä asumisessa tai ovat vapautumassa vankilasta. Toisena tämän ryhmän kohteena ovat pitkäaikaisasunnottomuutta kokeneet Asunto ensin -yksiköissä tai hajasijoitetuissa Asunto ensin -asunnoissa asuvat ihmiset, jotka tarvitsevat erityistä tukea sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen hyödyntämisessä ja elämäntilanteensa parantamisessa.

Sekä pitkäaikaisasunnottomuuden ennaltaehkäisyn kohderyhmää että pitkäaikaisasunnottomien ja pitkäaikaisasunnottomuutta kokeneiden kohderyhmää palvelee **vuokra-asuntokannan tehokas hyödyntäminen sekä sujuva toiminnan organisointi ja tiedonkulku vuokranantajien ja sosiaalipalvelujen välillä**. Toimivan työnjaon ja yhteistyömekanismien kautta voidaan mahdollistaa asiakkaan tarpeiden mukaan räätälöidyt asumis- ja palveluratkaisut.

Pitkäaikaisasunnottomuus työn ensisijaisten kohderyhmien **lisäksi hankkeen kohderyhminä ovat Helsingin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset, vuokranantajat sekä Asunto ensin -palvelutuottajat ja pitkäaikaisasunnottomuustyön järjestöt**. Hankkeen tavoitteena on vahvistaa yhteistä ymmärrystä, verkostoa ja osaamista matkalla kohti pitkäaikaisasunnottomuuden poistamista.

3 Hankkeen tavoitteet

Hankkeen tavoitteena on poistaa pitkäaikaisasunnottomuus Helsingistä, ehkäistä uutta pitkäaikaisasunnottomuutta ja parantaa pitkäaikaisasunnottomuutta kokeneiden ihmisten sosiaalista tilannetta, terveyttä ja yhteiskunnallista osallisuutta ja asemaa sekä varmistaa käytettävissä olevan vuokra-asuntokannan tehokas käyttötapa tavoitteen saavuttamiseksi ja pitämiseksi.

Pitkäaikaisasunnottomien määrälliseksi tavoitteeksi Helsinki on asettanut omassa asunnottomuuden poistamisohjelmassaan 50 pitkäaikaisasunnottomuutta kerrallaan. Nolla ei ole realistinen tavoite Helsingin kaltaisessa kaupungissa, joka on vetovoimainen muualta tuleville asunnottomille, ja jossa esiintyy suurkaupunkityyppisiä segregatioilmiöitä.

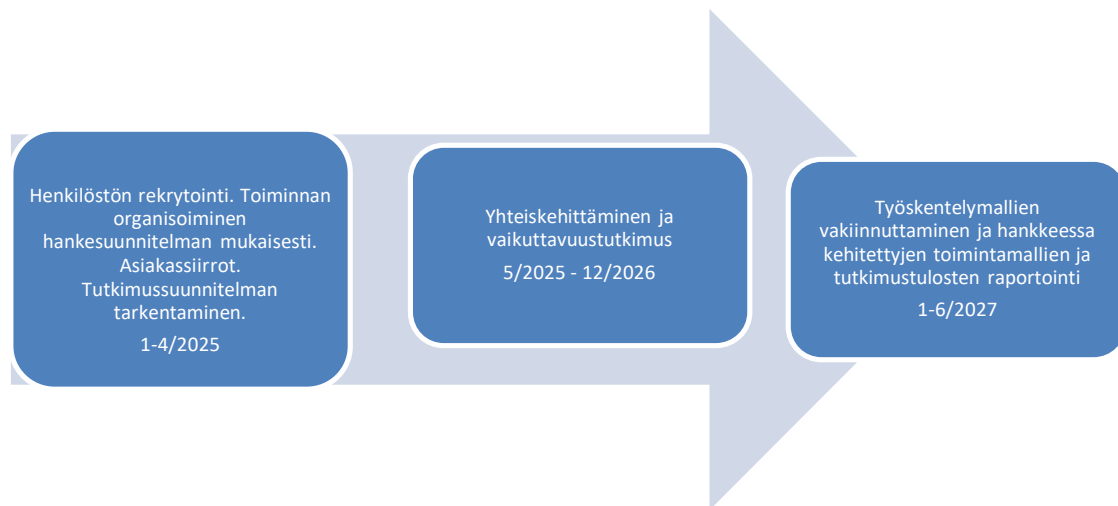
Hankkeen tavoitteet jaetaan kolmelle toimijalle ja kolmeen osa-alueeseen siten, että yhteistyö toimijoiden välillä on läpileikkaavaa ja osat muodostavat toisiaan täydentävän kokonaisuuden:

- Nuorten palveluiden ja aikuissosiaalityön alueellisessa sosiaalityössä ja sosiaaliohjauksessa hankkeen tavoitteena on vahvistaa alueellisen aikuissosiaalityön ennakoivaa roolia häätöjen ja asunnottomuuden ehkäisyssä. Alueellisen aikuissosiaalityön toimintaa kehitetään proaktiiviseksi siten, että asiakkaat saavat tukea nykyistä varhaisemmassa vaiheessa asumiseen liittyvien haasteiden ratkaisemiseksi. Tämä sisältää tiiviin yhteistyön vuokranantajien, asumisen tuen ja muiden sidosryhmien kanssa, jotta häätöihin liittyvät riskit voidaan tunnistaa ja niihin puuttua ennen kriisivaihetta. Tutkimuksellisenä ja koulutuksellisenä tavoitteena on pitkäaikaisasunnottomuutta ennustavien tekijöiden aiempaa parempi tunnistaminen ja sen kautta työntekijöiden osaamisen vahvistaminen.
- Asumisen tuen aikuissosiaalityön tavoitteena on tavoittaa kattavasti tuetun asumisyksikköasumisen piirissä olevat pitkäaikaisasunnottomat ja pitkäaikaisasunnottomuutta kokeneet asiakkaat. Asiakasryhmän kanssa tehtävä työtapana muutetaan jalkautuen heidän elämäntilanteeseen tapahtuvaksi ja aktiivisesti yhteyttä pitäväksi. Tämän kautta tavoitellaan luottamuksen rakentamista ja aiempaa parempaa yhteistyösuhdetta asiakkaiden ja heidän tarpeidensa mukaisten palveluverkostojen kanssa. Tutkimuksellisenä tavoitteena on selvittää, onnistutaanko Helsingissä, hankkeessa päivitetyn Asunto ensin -työn puitteissa, parantamaan pitkäaikaisasunnottomuutta kokeneiden ihmisten sosiaalista ja terveydellistä tilannetta ja osallisuutta tavalla, jossa ei ole toistaiseksi eri puolilla maailmaa tehdyissä Asunto ensin -malleissa onnistuttu.
- Helsingin kaupungin kaupunkiympäristön toimialan asumisen palvelut ja sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala kehittävät yhteistyössä toimintamallin, joka selkeyttää osapuolten välistä tehtävänjakoa ja turvaa nykyistä paremmin asukkaiden asumisen jatkuvuuden. Helsingin kaupungin toimintamallissa Kaupunkiympäristön toimialan asumisen palvelut toimii erityisasumisen piirissä olevien asiakkaiden vuokranantajana, kun taas Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala toimii asiakkaan tukitahona. Osapuolet toimivat yhdessä yhteisten asiakkaiden ja toistensa parhaaksi omilla tehtävälloillaan. Osana tätä työtä kehitetään ja pilotoidaan mekanismit, joiden avulla voidaan turvallisesti ja tietosuojalainsäädäntöä noudattaen jakaa asukasta koskevaa tietoa kaupungin eri toimijoiden välillä. Hankkeessa varmistetaan, että tietosuojan periaatteita noudatetaan tarkasti ja kehitetään tarvittaessa tähän liittyviä käytäntöjä. Tutkimuksellisenä tavoitteena on prosessin toimivuuden arviointi ja mallin kuvaaminen.

4 Toteutus

4.1 Aikataulu

Hankkeen arvioitu aikataulu esitetään alla olevassa kuviossa. Tarkempi aikataulutus ja työsuunnitelma tehdään käytössä olevien resurssien varmistuttua.

4.2 Toimenpiteet

Toimenpide 1: pitkäaikaisasunnottomuuden riskitekijöiden tunnistaminen ja pitkäaikaisasunnottomuuden ehkäisy

Helsingin nuorten palvelut ja aikuissosiaalityö organisoituu uudelleen vuoden 2025 alusta. Vuoden 2025 alusta kaikki alueelliset aikuisten sosiaalityön ja –ohjauksen tiimit sijoittuvat samaan yksikköön, jolloin yhteneviä työtapoja ja työn painopistealueita on helpompi kehittää ja johtaa. Yksikköön sijoittuu jo nyt asunnottomien parissa jalkautuvaa ja etsivää työtä tekevä etsivän lähtiyön tiimi. Alueellisia aikuissosiaalityön tiimejä on yhteensä yhdeksän. Alueellisessa aikuisten sosiaalityössä kohdataan päivittäin asiakkaita, joilla ensisijaisena asioimisen syynä on vuokratvelka tai lähiaikoina toimeenpantava häätö. Ennaltaehkäisevän työn näkökulmasta on haasteellista, että usein asiakkaat ottavat yhteyttä sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen vasta kun tilanne on jo eskaloitunut siten, että vuokratvelka on kertynyt erittäin suureksi tai vuokranantaja hakee häätöä.

Vuoden 2024 aikana ajalla 1.1.–31.10. Helsingin aikuissosiaalityöstä on myönnetty täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea vuokratvelkoihin yhteensä 1654 talouteen. Toimeentulotuen päätöksiä on tehty yhteensä 1877, jolloin osalle talouksista tukea vuokratvelkaa on myönnetty useamman kuin yhden kerran. Vuokratvelkoihin myönnetään toimeentulotukea pääsääntöisesti tilanteissa, joissa vuokratvelan maksaminen estää häädön ja siten ehkäisee asunnottomuutta.

Aikuisten sosiaalityössä toimenpiteenä on pilotoida kahdella Helsingin maantieteellisellä alueella (etelä, pohjoinen, itä tai länsi) mallia, jossa sosiaaliohjaaja keskittyy työskentelemään ai-noastaan sellaisten asiakkaiden parissa, joilla on taustallaan aiempaa asunnottomuutta tai muuten palvelutarpeen arvioinnin perusteella arvioituna suuri riski päätyä asunnottomaksi. Valittavat

alueet painottuvat kaupunkiudistusalueisiin. Sosiaaliohjaaja työskentelee omatyöntekijänä asumissosiaalityön orientaatiolla keskittyen talouden hallinnan vahvistamiseen sekä psykososiaaliseen työhön. Sosiaaliohjaaja työskentelee tiiviissä yhteistyössä asumisneuvonnan ja vuokranantajatahojen kanssa, jotta häätöjä kyettäisiin ehkäisemään ja asumisen haasteisiin tarttumaan selkeästi nykyistä aiemmin. Keskeistä on yhteistyö kaupunkiympäristön toimialan kanssa. Hankkeessa kehitettävä toimintamalli (toimenpide 3) vastaa osaltaan tarpeeseen tehdä nykyistä tiiviimpää yhteistyötä vuokranantajien kanssa. Yhteistyötä tehdään myös asunnottomuuden parissa toimivien tahojen kanssa, kuten aikuissosiaalityön etsivän lähityön tiimin, jotka kohtaavat työssään sekä asunnottomia että asunnottomuusriskissä olevia henkilöitä.

Hankkeen aikana aikuisten sosiaalityön tiimeissä tehdään sosiaalista raportointia asunnottomuuteen johtavista syistä huomioiden asiakkaiden taustatilanteet. Tutkimuksellinen ote ulottuu toimenpiteisiin, joita häätöuhan alla olevien asiakkaiden kanssa on tehty. Tavoitteena on, että sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin olisi mahdollista paneutua asunnottomuutta ennustaviin juurisiihiin nykyistä paremmin. Hankerahoituksella mahdollistetaan sekä asumissosiaaliseen työhön keskittyminen että käytäntötutkimuksen ja / tai sosiaalisen raportin laatiminen asunnottomuutta ennustavista tekijöistä. Lisäksi hankerahoituksen avulla mahdollistetaan koulutusta asunnottomuuden ehkäisyyn liittyen.

Toimenpide 2: Asunto ensin -yksiköiden ja tilapäisasumisen sosiaalityön uudelleen organisoiminen ja kehittäminen vastaamaan paremmin asiakkaiden erityisiä tuen tarpeita

Helsingin sosiaalityön palvelut organisoidaan nuorten palvelujen ja aikuissosiaalityön palvelun ja asumis-, kriisi- ja päihdepalvelujen välillä uudella tavalla vastaamaan aiempaa paremmin ongelmiltaan haastavimpien pitkäaikaisasunnottomien ja pitkäaikaisasunnottomuutta kokeneiden asiakkaiden tarpeita. Näiden asiakasryhmien on vaikea tai mahdoton käyttää normaaleja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja ilman erityistä tukea ja heitä tukevien työntekijöiden vahvaa asunnottomuustyön ja verkostojen tuntemista. Nykyisessä työnjaossa ei ole pystytty tarjoamaan kaikille erityisen tuen tarpeessa oleville Asunto ensin -asukkaille yhteneväisiä ja helposti tavoitettavia sosiaalityön palveluja. Uudelleen organisoitumisella turvataan pitkäaikaisasunnottomuusongelman keskitetty ja osaamista vahvistava toiminta, jolla pystytään ehkäisemään Asunto ensin -asukkaiden asumistilanteen uudelleen kriisiytymistä. Tavoitteena oli lisätä positiivista virtausta kevyemmin tuettuihin asumisratkaisuihin, ja siten tehostaa asunkapasiteetin hyödyntämistä. Hankerahoituksella mahdollistetaan riittävä työvoima kokeilun toteuttamiseksi. Uudelleen organisoitumisen yhteydessä varmistetaan selkeä työnjako ja turvalliset siirtymät sosiaalityön eri organisaatioiden välillä.

Ostopalvelujen tuetun asumisen Asunto ensin -yksiköiden asiakkaat (778 asiakaspaikkaa) saavat jatkossa aikuissosiaalityön tuen asumisen tuesta samoin kuin nykyisten omien tuetun asumisen yksiköiden aikuissosiaalityön (192 asiakaspaikkaa) osalta toimitaan. Tuetun asumisen Asunto ensin -yksiköiden kokonaisasiakasmäärä asumisen tuen aikuissosiaalityössä jatkossa: 970 tuetun asumisen asiakasta ja se kattaa koko helsinkiläisen asiakasryhmän.

Sosiaalityöntekijää kohden asiakkaita on jatkossa keskimäärin 88 tuetun asumisen asukasta. Asukkaiden aikuissosiaalityö toteutetaan yhteistyössä asumisyksiköiden arjen asumissosiaalista tukea ja ohjausta antavan henkilökunnan kanssa asiakkaiden elinympäristössä. Asukkaiden aikuissosiaalityön lisäksi sosiaalityöntekijät tekevät tuetun asumisen palvelutarpeen arvioinnin ja jatkavat asunnottomien sas-prosessin mukaista työskentelyä, kuten nykyisessä toimintamallissa. Kokeilun lisäresurssitarve on kolme sosiaalityöntekijää.

Ostopalvelujen pitkäaikaisasunnottomien tilapäisen asumisen asumisyksiköiden asiakkaat (115 asiakaspaikkaa) saavat jatkossa aikuissosiaalityön asumisen tuesta nykyisten Hietaniemenkadun palvelukeskuksen tilapäisen asumisen (52 asiakaspaikkaa) asiakkaiden lisäksi. Tilapäisen asumisen yksiköiden kokonaisasiakasmäärä asumisen tuen aikuissosiaalityössä jatkossa: 167 tuetun asumisen asiakasta ja se kattaa koko helsinkiläisen asiakasryhmän.

Sosiaalityöntekijää kohden asiakkaita on jatkossa keskimäärin 61 tilapäisen tuetun asumisen asukasta. Asukkaiden aikuissosiaalityö toteutetaan yhteistyössä asumisyksiköiden arjen asuissosiaalista tukea ja ohjausta antavan henkilökunnan kanssa asiakkaiden elinympäristössä. Tavoitteena on, että positiivinen virtaavuus tilapäisasumisesta paranee Asunto ensin –yksiköiden ja hajasijoitettuun Asunto ensin –vuokra-asuntokantaa kohdentuvan suunnitelmallisen poisuuton lisääntyessä. Kokeilun lisäresurssitarve on yksi sosiaalityöntekijä.

Kokonaisuutena muutoksella tavoitellaan erityisen vaativan paljon palvelua tarvitsevan asiakasryhmän saamaa palvelun vaikuttavuuden parantamista sekä sosiaalityön resurssien tuottavuuden lisäämistä. Muutos liittyy asumisen tuen aikuissosiaalityön kiinteäksi osaksi Helsingin terveys- ja hyvinvointikeskusten paljon palvelua tarvitsevien asiakkaiden verkostoa ja mahdollistaa kaikkien sosiaali- ja terveystalvelujen aiempaa koordinoitumman ja asiakastarvetta paremmin vastaavan käytön. Erityisiä yhteistyökumppaneita asumispalvelun tuottajien lisäksi ovat päihdepalvelut, perusterveydenhuolto, psykiatria ja suun terveydenhuolto. Asumisen tuen sosiaalityöntekijöillä on erityistä osaamista asunnottomuustyöstä, asunnottomuustyön verkostoista ja asiakkaiden tilanteesta. (Malli noudattaa tutkimukseen perustuvia suosituksia, ks. esim. Pleace 2024)

Sosiaalityö kytketään myös palvelujärjestelmän laadun valvonnan ja kehittämisen prosesseihin. Hankkeen sosiaalityöntekijöiden tehtäväkuvaan kuuluu rakenteellisen sosiaalityön sosiaalinen raportointi.

Toimenpide 3: Yhteistyömalli ja tiedonvaihtomekanismi kaupunkiympäristön toimialan asumisen palveluiden ja sosiaalipalvelujen välillä

Asumisen tuen tarpeet ovat moninaiset, ja tukemalla asukkaita jo varhaisessa vaiheessa voidaan ehkäistä vuokratilvelkaa, häiriöitä ja häätöjä. Kaupunkiympäristön toimialan asumisen palveluille tämä tarkoittaa vähentyneitä kustannuksia ja parempaa vuokrasuhteen jatkuvuutta, kun taas sosiaalipalveluille malli tarjoaa toimivan rajapinnan ennaltaehkäisevän työn tehostamiseen.

Helsingin kaupungin erityisasumisen toimintamallissa Kaupunkiympäristön toimialan asumisen palvelut toimii vuokranantajana Sosiaali- terveys- ja pelastustoimialan asiakkaille (pois lukien ostopalvelut). Suurin osa Kaupunkiympäristön toimialan erityisasumiseen tarkoitettusta asuntokannasta on jälleenvuokrattua muilta vuokranantajilta. Kyseinen toimintamalli eroaa merkittävästi muilla hyvinvointialueilla käytössä olevista erityisasumisen malleista. Helsingin mallilla on pyritty turvaamaan erityisasumisen järjestyminen ottaen huomioon pääkaupunkiseudun muusta Suomesta poikkeavan vuokra-asuntomarkkinan. Toimintaympäristön muuttuessa on kuitenkin tunnistettu, että käytössä olevassa toimintamallissa on puutteita ja se vaatii kehittämistä.

Hankkeessa tullaan kehittämään ja pilotoimaan toimintamalli, joka tukee nykyistä paremmin Kaupunkiympäristön toimialan asumisen palveluiden ja sosiaalipalvelujen yhteistyötä asukkaiden hyvinvoinnin sekä asumisen jatkuvuuden varmistamiseksi. Malli keskittyy rajapintaan, jossa Kaupunkiympäristön toimiala ja sosiaalipalvelut voivat tehokkaasti kommunikoida ja toimia yhdessä asukkaiden asumistilanteiden parantamiseksi.

Hankkeen käynnistyessä tehdään alkukartoitus, jonka avulla selvitetään suurimmat haasteet ja kehityskohteet nykyisessä yhteistyössä toimijoiden välillä. Tämä toteutetaan teettämällä kysely

oleellisille tahoille. Kyselyn tuloksia hyödyntäen tehdään yhteistyömalli sekä siihen liittyvä pilotointisuunnitelma. Toimintamalli sisältää selkeän prosessikuvauksen, missä on määritelty roolit ja vastuut molempien osapuolten kesken. Malli pilotoidaan ensin pienemmässä mittakaavassa Kaupunkiympäristön asumisen palveluiden ja valitun sosiaalipalvelun välillä.

Kaupunkiympäristön toimialan asumisen palveluiden ja sosiaalipalveluiden välinen tiedonvaihto on myös keskeinen elementti asukkaiden hyvinvoinnin ja asumisturvan varmistamisessa, etenkin silloin, kun asukas tarvitsee lisätukea asumisen ylläpitämiseksi. Tiedonvaihdon kehittäminen tietosuoja-asetukset ja muu lainsäädäntö huomioiden mahdollistaa Kaupunkiympäristön toimialan asumisen palveluiden ja sosiaalipalveluiden yhteistyön, jossa asukkaiden yksityisyys suojataan ja tietoturvaa noudatetaan.

Kehitetään tiedonvaihtomalli, jossa määritellään prosessit, tietojen käyttöoikeudet ja menetelmät turvallisen ja laillisen tiedonvaihdon takaamiseksi. Tavoitteena on luoda toimiva rajapinta, jonka kautta Kaupunkiympäristön toimialan asumisen palvelut ja sosiaalipalvelut voivat jakaa olennaista tietoa asukkaiden asumistilanteen tukemiseksi oikea-aikaisesti.

Hankkeessa selvitetään tietosuoja-asetuksen (GDPR) ja kansallisen lainsäädännön vaatimukset Kaupunkiympäristön toimialan asumisen palveluiden ja sosiaalipalvelujen väliseen tiedonvaihtoon sekä tehdään yhteistyötä juristien ja tietosuoja-asiantuntijoiden kanssa mallin oikeudellisen pohjan vahvistamiseksi. Näiden perusteella laaditaan tiedonvaihtomalli, joka sisältää tiedonsiirron teknisen toteutuksen, tietojen saatavuuden, jakamisen ja säilytyksen. Määritellään myös tietojen käyttöoikeudet ja tunnistetaan sellaiset tilanteet, joissa tiedonvaihto on perusteltua sekä sallittua. Turvallisen digitaalisen rajapinnan avulla Kaupunkiympäristön toimialan asumisen palvelut ja sosiaalipalvelut voivat vaihtaa tietoa suojatusti. Malli pilotoidaan ensin Kaupunkiympäristön toimialan asumisen palveluiden ja valitun sosiaalipalvelun välillä.

Digitaalista rajapintaa kehitetään Kaupunkiympäristön toimialan asumisen palveluiden ja sosiaalipalvelujen välisen tiedonvaihdon ja yhteistyön tukemiseen sekä luodaan uusia ominaisuuksia, jotka mahdollistavat hankkeen avulla luotavien toimintamallien toteutumisen. Hankkeen tarkoituksena on myös kehittää ict-järjestelmiä vastaamaan paremmin sekä nykyisiä että tulevia tarpeita. Pilotoitava malli voidaan ottaa käyttöön tehokkaasti ja myöhemmin sitä voidaan hyödyntää myös laajemmin.

Mallien käyttöönotto toteutetaan järjestämällä koulutuksia henkilöstölle sekä toteuttamalla selkeä tiedotus uusien toimintamallien periaatteista ja hyödyistä. Lisäksi tuotetaan viestintämateriaalia tukemaan uusien toimintamallien käyttöä.

Hankkeen onnistunut toteutus luo vankan pohjan Kaupunkiympäristön toimialan asumisen palveluiden ja sosiaalipalvelujen väliselle onnistuneelle yhteistyölle, jolla pystytään ehkäisemään asumisen ongelmia, tukemaan asukkaita ajoissa ja varmistamaan vuokrasuhteiden jatkuvuus. Asukas pääsee etenemään asumisen polulla kohti itsenäistä ja pysyvää asumista.

Toimenpide 4: Helsingissä on toiminnassa laaja yhteistyöverkosto pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi ja ehkäisemiseksi

Kaupunkitasoista yhteistyörakennetta vahvistetaan. Hankkeessa kartoitetaan nykyiset pitkäaikaisasunnottomuuteen ja sen torjuntaan liittyvät monitoimijaiset verkostot, niin vertaisverkostojen ja käytännön työn kuin johtamisen tasolla. Kartoituksen jälkeen arvioidaan tarvittavat ver-

koston kehittämistoimenpiteet ja organisoidutaan vuoropuhelun, yhteiskehittämisen ja tiedonvälityksen kannalta tarkoituksenmukaisimmalla tavalla. Samalla arvioidaan verkostojen pitkäjänteyden ylläpidon edellyttämät resurssit ja koordinoitutarpeet. Verkostoihin kuuluvat asiakkaat ja vertaisoimijat, järjestöt, palveluntuottajat, oleelliset sosiaali- ja terveystalvet ja kaupungin pitkäaikaisasunnottomuustyöstä vastaavat toimijat.

Toimenpide 5: hankkeessa tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuustutkimus ja tiedolla johtamisen kehittäminen

Helsinki on kansainvälisesti laajalti tunnettu onnistumisessaan pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisessä. Saamme jatkuvasti tieto-, haastattelu- ja tutustumiskäyntipyyntöjä ympäri maailmaa. Tehdystä työstä ja sen vaikuttavuudesta tarvitaan koostettua tietoa erilaisista aineistoista keräten.

Erilaisten pitkäaikaisasunnottomille kohdennettujen asumismuotojen tarjoamisen lisäksi haluamme onnistua uudella tasolla myös asunto ensin askelta seuraavassa askeleessa, eli pitkäaikaisasunnottomuutta kokeneiden sosiaalisen ja terveydellisen hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämiseksi.

Hankkeessa kehitetyistä toimintamalleista, tehdyistä kokeiluista, käytettävissä olevista tilastoista ja toiminnan organisointitavoista tehdään tutkimus. Tutkimuksesta tehdään julkaisu Asunto ensin -työn Suomen mallin toteuttamisesta ja tuloksista Helsingissä. Helsinki vertautuu ympäristönä useisiin suuriin eurooppalaisiin kaupunkeihin, joten tulokset voivat herättää laajaa kansainvälistä kiinnostusta.

Tutkimustyöhön kuuluu vaikuttavuusmittarien arviointi ja edelleen kehittäminen vastaamaan pitkäaikaisasunnottomuustyön tietotarpeita.

Tutkimustyötä tehdään yhteistyössä Helsingin kaupungin kaupunkitietopalvelun sekä verkostoituen muiden tutkimusorganisaatioiden ja oppilaitosten kanssa.

5 Tuotokset, tulokset ja vaikutukset

Tuotoksena on pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisen kannalta kolmeen kriittiseen kohtaan rakennettua uutta, tavoitetta paremmin palvelevaa toimintamallia: ennaltaehkäisy, poistaminen ja vuokra-asuntokannan tehokas hyödyntäminen. Kokonaisuutta tukemaan luodaan aiempaa tarkempi ja luotettavaa tietoa antava toiminnan seurantamittaristo. Toimintamallit ovat kytköksissä toisiinsa ja muodostavat aiempaa vahvemman yhteisen verkosto-organisaation pitkäaikaisasunnottomuuden ehkäisemiseksi ja poistamiseksi.

Tuloksena tavoitellaan pitkäaikaisasunnottomuuteen ajautuvien ihmisten määrän selkeää vähenemistä, pitkäaikaisasunnottomien määrän asettumista 50 henkilön tavoitetasolle sekä hätäajoituksen ja tilapäisen asumisen tarpeen vähenemistä, Asunto ensin -asukkaiden sosiaalisen ja terveydellisen tilanteen ja osallisuuden paranemista, vuokra-asuntokannan joustavaa ja kustannustehokasta käyttöä, tarkkoja tiedolla johtamisen välineitä sekä vahvaa ja pysyvää yhteistyörakennetta kaupungin ja muiden pitkäaikaisasunnottomuustoimijoiden kesken.

Hankeen myötä Helsinkiin on rakennettu uudet toimintamallit ja mekanismit, joilla pitkäaikaisasunnottomuus saadaan poistettua ja pidettyä poissa. Hankkeessa tehdyt onnistuneet kokeilut

juurrutetaan normaaliin pitkäjänteiseen toimintaan. Valtakunnalliseen hankkeeseen osallistuvat suuret kaupungit ja hyvinvointialueet voivat hyödyntää Helsingin tuloksia.

6 Hankkeen hallinnointi

6.1. Toimijat ja organisointi

Hanke on Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan ja kaupunkiympäristön toimialan yhteinen. Organisaatiot vertautuvat valtakunnallisella tasolla hyvinvointialueeseen ja kaupunkiin. Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala on hankkeen rahoituksen hakija ja hallinnollinen vastuutaho. Kaupunkiympäristön toimiala on antanut sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalle valtuutuksen toimia sen edustajana hankehakemuksessa ja sen hallinnoinnissa. Kolmantena Helsingin kaupungin toimijana on kaupunginkanslian kaupunkitietopalvelu, joka toimii hankkeen tutkimusosuudessa hakijaorganisaatioiden taustatukena.

Hanke toteutetaan pitkäaikaisasunnottomuuden ehkäisyyn ja pitkäaikaisasunnottomuustyöhön kohdennetun perustoiminnan yhteydessä, millä tavoitellaan hankkeesta toimintaan suoria ja pysyviä vaikutuksia. Hanketyöntekijät toimivat organisaatioiden esihenkilöiden alaisuudessa, kuitenkin siten, että heidän työnsä kohdentuu hankkeessa määriteltyihin tavoitteisiin.

Hankkeelle perustetaan projektiryhmä ja ohjausryhmä. Hankeorganisaatioiden edustajien muodostama projektiryhmä seuraa ja ratkoo hankkeen kokonaisuuteen liittyviä kysymyksiä operatiivisella tasolla. Ohjausryhmän muodostaa hankeorganisaatioiden johto sekä ympäristöministeriön ja yhteistyökumppanien edustajat. Hankkeen projektipäällikkö raportoi säännöllisesti hankkeen etenemisestä ohjausryhmälle.

6.2 Hankkeen resurssit

Hankkeen henkilöstöresurssit sijoitetaan Helsingin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan ja kaupunkiympäristötoimialan toimintayksiköiden yhteyteen. Tarvittavat toimitilat, tarvikkeet ja muu toiminnan tuki osoitetaan toimialoilta. Hankkeen omarahoitusosuudet osoitetaan toimialoilta hankkeeseen kohdennettuina henkilöstöresursseina tai aineellisina resursseina.

Hankkeen koordinointi toteutetaan sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan asumis-, kriisi- ja päihdepalveluista. Koko hankkeen projektipäällikkö ja kaksi tutkijaa sijoittuvat hallinnollisesti asumis-, kriisi- ja päihdepalvelujen johdon alaisuuteen.

Neljä sosiaalityöntekijää sijoitetaan asumis-, kriisi- ja päihdepalvelujen asumisen tuki -yksikön sosiaalityön kokonaisuuteen. Asumisen tuki on pitkäaikaisasunnottomien asumisen järjestämistä vastuussa.

Taloussuunnittelija/hankeassistentti palvelee koko hanketta ja sijoittuu sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan talouden ja toiminnan tukeen. Taloussuunnittelija/hankeassistentti toimii projektipäällikön ohjauksessa.

Projektiasiantuntija sijoittuu nuorten palvelujen ja aikuissosiaalityön aikuisten sosiaalityö -yksikköön. Kaksi sosiaaliohjaajaa sijoitetaan nuorten palvelujen ja aikuissosiaalityön aikuisten sosiaalityö yksikön kahteen alueelliseen aikuisten sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen tiimiin.

Projektisuunnittelija, asuntosihteri ja asuntoisännöitsijä sijoittuvat Helsingin kaupunkiympäristön toimialan asumisen palveluihin.

Yhteensä hankkeen täysimittainen toteuttaminen edellyttää edellä mainittujen 14:sta hake-työntekijän työpanoksen, tarvittavien ICT-tukijärjestelmien kehittämisen sekä muut toimintaan liittyvät oleelliset tilat, palvelut ja tarvikkeet.

Koko hankkeen kustannusarvio hankekaudelle 2025–2027 on 3 220 457 euroa. Hankkeen omarahoitusosuus on 20 %, jolloin Helsingin omarahoitusosuus on 644 091 euroa. Kaupunkiympäristön toimiala ja sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala ovat sitoutuneet osaltaan omarahoitukseen. Talousarvio on hankesuunnitelman liitteenä.

6.3 Viestintä

Hankkeen viestintä suunnitellaan sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan ja kaupunkiympäristön toimialan viestintäpalvelujen kanssa. Hanke toteutetaan yhteistyössä monitoimijaisessa verkostossa, jolle luodaan tarvittavat viestintäkanavat. Hankkeen tuloksista tehdään julkaisu ja hankkeesta järjestetään loppuseminaari. Hankkeen tuloksista viestitään kansallisilla ja kansainvälisillä foorumeilla ja kanavilla. Viestintä on monikanavaista.

Hanke tuottaa tietoa Helsingin organisatorisen johtamisen ja poliittisen päätöksenteon tarpeisiin, ja hankkeen tulokset ovat muiden kaupunkien ja hyvinvointialueiden hyödynnettävissä. Valtakunnallisen hankkeen muiden kaupunkien ja hyvinvointialueiden kanssa käydään vuoropuhelua ja tehdään kokemusten vaihtoa. Tarkka viestintäsuunnitelma tehdään hankerahoituksen varmistuttua.

6.4. Seuranta ja arviointi

Hankkeelle rakennetaan yhteinen raportointialusta, johon kootaan säännöllisesti eri toimintojen raportit. Hankkeesta tehdään ympäristöministeriön määrittelemät toiminta- ja talousraportit sekä loppuraportti.

Hankkeeseen kytketään alusta lähtien seuranta- ja vaikuttavuustutkimus, jotta tehtyjen kokeilujen ja muutosten vaikuttavuudesta saadaan luotettavaa tietoa. Tutkimusta tehdään monimenetelmällisesti sekä määrällisiä että laadullisia aineistoja hyödyntäen. Tuloksista tehdään julkaisu.

Hankkeen ohjausryhmä seuraa hankkeen edistymistä säännöllisesti.

6.5. Riskit ja niihin varautuminen

Huolellisen suunnittelun, ennakoinnin ja viestinnän avulla vähennämme hankkeen aikana mahdollisesti ilmenevien ongelmien lukumäärää ja haitallista vaikutusta. Riskianalyysia tarkennetaan hankkeen edetessä.

Tunnistettuja riskitekijöitä:

Hankehenkilöstön äkillinen vaihtuminen, mikä vaarantaa osaamisen, tiedon ja verkostokontaktien pysyvyyttä. Riskiä vähennetään hankkeen kiinnittämällä normaalin toiminnan ja asiakastyön yhteyteen, henkilöstön työhyvinvoinnin turvaamisella, jatkuvalla tietoaalustojen täydentämällä sekä muutoksista yhteistyökumppaneille viestimällä.

Yhteistyökumppanien passiivisuus, mikä vaikeuttaa hankkeen tavoitteiden saavutettavuutta. Riskiä vähennetään hyvällä viestinnällä ja vuoropuhelulla, yhteistyökumppanien osallistamisella ja heidän osuutensa näkyväksi tekemisellä. Palveluntuottajakumppaneita voidaan ohjata myös palvelutuotannon valvonnan keinoin.

Asuntojen saatavuus ja työttömyyden kasvu, mikä lisää asunnottomuusriskiä ja hidastaa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Riskiä vähennetään luomalla toimintamallit siten, että niitä voidaan käyttää kaikissa asuntosaatavuus ja työttömyystilanteissa.

Nopea turvallisuustilanteen heikkeneminen ja hallitsematon maahanmuutto, mikä edellyttää sosiaali- ja asuntopalvelujen resurssien kohdentamista kriisitilanteen hallintaan.

Lähteet:

Asunto ensin 2.0. Tehdään yhdessä jokaiselle mahdollisuus. Ehdotus asunnottomuustyön pohjaksi 2020-luvun Suomessa. Muutoslaboratoriotyöryhmä 3.3.2020. <https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/03/EHDOTUS-ASUNNOTTOMUUSTY%C3%96N-POHJAKSI-2020-LUVUN-SUO-MESSA.pdf> . Luettu 20.11.2024.

Aubry, Tim (2020): Analysis of Housing First as a Practical and Policy Relevant Intervention: The Current State of Knowledge and Future Directions for Research. European Journal of Homelessness. Volume 14, 1/2020.

Helsingin kaupunkistrategia 2021–2025. Kasvun paikka. https://stplattaprod.blob.core.windows.net/strategiatalousprod/helsingin_kaupunkistrategia_kasvun_paikka.pdf

Kaakinen, Juha (2023): Kotiin. Selvitysraportti tarvittavista toimenpiteistä asunnottomuuden poistamiseksi 2027 mennessä. <https://ym.fi/documents/1410903/40549091/Selvitysraportti+asunnottomuuden+poistamiseksi+vuoteen+2023+mennessa.pdf/45d202aa-8b0f-fb92-fe27-911cbfb5b299/Selvitysraportti+asunnottomuuden+poistamiseksi+vuoteen+2023+mennessa.pdf?t=1677828135828> Luettu 20.11.2024

Pleace, Nicholas (2024): Enhancing European Social and Healthcare Services for People Experiencing Homelessness: A Discussion Paper. European Journal of Homelessness. Volume 18. 1/2024.

Roggenbuck, Christian (2022): Housing First: An evidence review of implementation, effectiveness and outcomes, report prepared by AHURI, Australian Housing and Urban Research Institute Limited, Melbourne.

Toimenpideohjelma asunnottomuuden poistamiseksi 2023 – 2025. Helsingin kaupunki 2023.

<https://ahjojulkaisu.hel.fi/CB68029F-B43F-C637-9432-884C56D00000.pdf>

Luettu 20.11.2024